

УДК 930.2 : 323.25 (71) (=161.2) «1932/1933»

РОМАН СЕРБИН ЯК ПРЕДСТАВНИК ТОТАЛІТАРНОЇ ШКОЛИ ІСТОРІОГРАФІЇ ГОЛОДОМОРУ

Віктор Гудзь

Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького
Україна, 72315, м. Мелітополь, вул. Гетьманська, 10
e-mail: goodz-klio@ukr.net

Зважаючи на те, що у світі налічується до 20 тис. публікацій з історії радянського голоду початку 1930-х років, переважно публіцистичного та компілятивного характеру, зростає необхідність історіографічного осмислення цієї актуальної проблеми та координації її подальших досліджень. Історичні праці з теми Голодомору останнім часом стали предметом дослідження не лише окремих статей, а й монографій і дисертацій. Проте увага авторів зосереджена переважно на сучасному історичному дискурсі навколо причин, характеру та масштабів трагедії голоду 1932-1933 років. Ті ж дослідники, які розглядали наукову й організаційну діяльність української діаспори у 1980-х роках (Ф. Сисин, 1997; В. Марочко, 2003; В. Гудзь, 2004; М. Шитюк і К. Назарова, 2012 та ін.) спеціального завдання охарактеризувати вклад колишнього професора історії Квебекського університету в Монреалі (Канада) Романа Сербина у вивчення та популяризацію концепції голоду як геноциду не ставили. Певний виняток становить публікація К. Назарової, яка піддала критиці ідею Р. Сербина, за «гіперболізацію політико-національного виміру трагедії» [1], позаяк вчений розглядав голод 1932-1933 років в Україні не як локальне явище, а як складову загальної політики радянського режиму.

Тому мета даної розвідки – проаналізувати науковий доробок Романа Сербина як представника тоталітарної школи історіографії Голодомору та визначити його історичну та правову оцінку подій в Україні на початку 1930-х років.

Після Другої світової війни панівною теорією серед американських «радянологів» (дослідників СРСР) стала теорія тоталітаризму. Згідно цієї концепції, під тоталітарною державою мається на увазі система особистої влади диктатора, що спирається на єдину партію з масовою соціальною підтримкою та репресивним режимом. Виходячи з таких позицій, англійський науковець Роберт Конквест у книзі «Жнива скорботи», яка вийшла

друком 1986 р. [2] і мала широкий резонанс у наукових колах і політикумі, характеризував голод 1932-1933 рр. в Україні як сталінський геноцид. У відповідь на концепції радянологів – «тоталітаристів» з'явилися публікації «ревізійоністського» напрямку вивчення історії СРСР. «Ревізіоністи» пояснювали голод 1932-1933 рр. об'єктивними причинами: неврожаєм, слабкістю колгоспів або ж помилками влади та категорично заперечували ототожнення «тоталітаристами» діянь комуністичного та нацистського режимів.

Інші суб'єкти дискусії, здебільшого з поза наукового середовища, вдавалися до політичних інсинуацій на актуалізовану на Заході тему голоду 1932-1933 рр. Так, у нью-йоркському часописі «Сільський Голос» у 1988 р. вийшла друком стаття Джефа Коплона [3]. Американський журналіст стверджував, що «галас» довкола голоду зумовлений намаганням націоналістів відволікти суспільство від пошуків військових злочинців серед української еміграції та заперечити нацистський Голокост. Інший апологет соціалізму, канадський профспілковий активіст Дуглас Тоттл, спромігся на замовну книгу під претензійною назвою «Обман, голод і фашизм: міф про український геноцид від Гітлера до Гарварда». Звинувативши українців у співпраці з фашистами, Тоттл визначив причини голоду помилками уряду, перегинами колективізації, саботажем, посухою, а не злим умислом [4].

У дискусії щодо причин і наслідків голоду в СРСР 1932-1933 років, викликаній публікацією книги «Жнива скорботи» та демонстрацією у Канаді однойменного фільму, приуроченого до 50-річчя голоду, своє вагоме слово сказав канадський українець (народжений на Івано-Франківщині 1939 р.) професор, редактор часопису «Студії Голодомору» (Монреаль), Роман Сербин. Його виступ з критикою спекуляцій на тему Голодомору став одним з перших на Заході. Р. Сербин показав підступність прийомів критиків геноцидної версії Голодомору на трьох прикладах фальсифіка-

цій із роботи Д. Тоттла, які повторили його апологети. По-перше, Р. Сербин відкинув критику Д. Тоттлем використання у фільмі «Жнива скорботи» світлин періоду голоду 1921-1923 років, вказавши на їх значення для ілюстрації антинародної політики радянської влади, дії якої спричинили обидва голодомори. По-друге, історик спростував інсинуації та перекошенні Д. Тоттла щодо начебто заперечення штучного голоду М. Грушевським. По-третє, показано неспроможність пов'язання прихильників версії голоду-геноциду з фашизмом і колабораціонізмом. Як зазначав Р. Сербин, автор опусу, не знаючи історії голоду, виділив їй один розділ, а «шахрайству» і «фашизму» – дев'ять. Тоттл і його однодумці «...мають нахабство осквернити пам'ять мільйонів невинних людей свідомо виморених голодом злочинцями, які ніколи не були покарані за їх диявольський вчинок» [5].

Професор Р. Сербин був послідовним у критиці фальсифікаторів історії голоду 1932-1933 років й у наступні роки. Показовою є його полеміка з іншим представником української діаспори у Канаді – професором університету Людвіга Альберта (Едмонтон) Іваном-Павлом Химкою. Цей фахівець з історії Голокосту у 2006 р. оприлюднив в Інтернеті свої роздуми про єврейський геноцид та український голод [6], навіяні читанням монографій українського історика С. Кульчицького та його шведського колеги Й. Дитча. І. Химка звертає увагу на те, що з 1983 р. серед української діаспори почастішали спроби трактувати Голодомор як акт геноциду, порівняльний з Голокостом. Його непокоїть звинувачення деяких євреїв у причетності до голоду, зокрема, соратника Сталіна Л. Кагановича, а також євреїв, які служили у НКВС, що у підручниках історії України страждання Голокосту «затмарені українськими боротьбою і стражданнями».

У цьому ж стилі І. Химка дорікає С. Кульчицькому, котрий заявив про свій моральний обов'язок перед пам'яттю мільйонів співвітчизників, які стали жертвами терору голодом. Як зауважив Р. Сербин, І. Химка сам виявляє подвійну мораль, коли не визнає Голодомору як геноциду лише тому, що пам'ять про нього використовується як «національний міф» поряд з героїзацією національно-визвольної боротьби ОУН-УПА.

Інша публікація І. Химки у журналі «Критика» присвячена аналізу монографії американського дослідника Східної Європи Тимоті Снайдера «Криваві землі» [7]. І. Химка резю-

мував, що Снайдер не вживав термінів «Голодомор» чи «геноцид» відносно подій 1932-1933 рр., але характеризував їх як «політичний голод», «масове вбивство» хоч і визнавав антиукраїнське спрямування сталінської політики. Власні погляди І. Химка виклав в університетській промові 28 березня 2011 року, перекладеній для часопису «Критика» [8]. І. Химку непокоїло, що до «геноцидної» кампанії «приплітають ...увесь гнів, спрямований на росіян та євреїв», що завищується кількість жертв голоду.

Професор Сербин виділив два «міти», які обурили І. Химку: твердження, що голод в Україні 1933 року був геноцидом і заперечення участі ОУН і УПА у Голокості. Це викликало у Р. Сербина відчуття дежавю та нагадало йому «брехливу» книжку Д. Тоттла 1987 р. І. Химка «...хибно обмежує поняття геноциду до голоду українського селянства, а отже, має з Голодомором концептуальні проблеми». Він не бачить того, що юрист Р. Лемкін зрозумів 68 років тому: «...він трактував селян як частину етнічної та національної групи, а не як соціальну категорію» [9].

Р. Сербин продовжив і конкретизував аналіз ставлення едмонтонського професора до концепції голоду-геноциду у своїй публікації в електронному виданні [10]. Монреальський дослідник викрив намагання І. Химки представити уникнення Т. Снайдером терміну «Голодомор», як заперечення геноцидного змісту цього голоду, і навіть слова Снайдера: «Рафаль Лемкін, міжнародний адвокат, який пізніше винайшов термін геноцид, назвав би український випадок «класичним прикладом радянського геноциду» [11].

Відповідно історик викрив методи І. Химки, за допомогою яких той намагається очорнити Р. Лемкіна та нівелювати геноцидні студії взагалі. Р. Сербин, у відповідь на закиди І. Химки, наголосив, що українці, на відміну від прихильників унікальності Голокосту, не претендують на особливий статус Голодомору, а лише прагнуть співчуття до жертв голоду, суспільної уваги та визнання українського геноциду, як це зроблено у випадку з єврейською й іншими людськими катастрофами.

Науковий доробок Р. Сербина включає також загальну характеристику результатів діяльності української еміграції з донесення правди про Голодомор. Ще у 1968 р. вчений констатував недостатню просвітницьку роботу українців у Великобританії, де ні наукові кола, ні преса, ні політикум не надавали серйозної уваги штучному голоду в Україні поча-

тку 1930-х років через брак інформації та політичний лібералізм [12].

Як випливає з аналізу Р. Сербином французьких публікацій з цієї теми, насамперед – сенсаційної для лівих кіл Франції колективної праці «Чорна книга комунізму» [13], на кінець 1980-рр. історіографічна та суспільна ситуація на Заході в осмисленні радянського голоду кардинально змінилася. Канадський вчений проаналізував характеристику голоду в Україні Н. Вертом, котрий вважав, що голод був навмисно організований Кремлем для покари селян і погубив в Україні 4 із 6 млн. радянських людей. Проте Р. Сербин не погодився з ототожненням редактором «Чорної книги...» С. Куртва єврейського Голокосту з українським Голодомором. На думку Р. Сербина, така позиція С. Куртва лише дає козири опонентам, адже «...цей геноцид є не «українським», а «класовим»» [14], спрямованим проти селянства України.

В іншій статті зі збірки своїх праць – «Українська діаспора й Україна», опублікованій у 1995 р. у газетах Торонто, Парижа та «Молоді України» – Р. Сербин дорікає українській еміграції за недостатню роботу із роз'яснення світовій спільноті трагедії голоду в Україні. «Жидівська діаспора стала частиною проводу західного світу, і її Голокост увійшов у колективну пам'ять і свідомість людства, – пише Р. Сербин. – Українська діаспора залишилась на периферії, і світ не цікавиться її Голодоморами, хоч вони такі самі доречні для аналізу сучасних політичних злочинів (якщо не більше), як жидівський Голокост» [15]. Професор Сербин звинувачує також владу України у бездіяльності щодо донесення правди про Голодомор у республіці та на міжнародному рівні та пропонує координацію зусиль політичних і наукових кіл у цій справі на Батьківщині й у діаспорі.

Як представник «тоталітарної школи» історіографії Р. Сербин виступав не лише адептом геноцидної версії трагедії Голодомору, а й вніс власний вагомий вклад в її розвиток. Його стаття на підтримку геноцидної версії Голодомору у рамках програми «Уроки історії» Міжнародного благодійного Фонду «Україна 3000» була опублікована 28 мовами у збірнику «Рафаель Лемкін: радянський геноцид в Україні» [16]. Р. Сербину належить також передмова до англійської публікації праці Р. Лемкіна про геноцид українського народу. На думку історика, Р. Лемкін «...справедливо розширює обговорення українського геноциду за селян, голодуючих в 1932-1933 роках, і

каже про знищення інтелігенції та Церкви, «мозку» і «душі» нації. Він робить акцент на збереження і розвиток культури, вірувань і загальних ідей, які роблять з України "націю, а не маси людей"» [17].

Найбільш чітко своє трактування геноцидної версії подій 1932-1933 рр. в Україні Р. Сербин виклав у статті «Осмислення Голодомору у світлі конвенції ООН про геноцид», яка практично стала україномовною інтерпретацією позиції вченого, викладеної в «Українському кварталнику» 2006 р. [18]. Спершу вчений проаналізував визначення геноциду самим автором терміну Р. Лемкіним, який наголошував, що геноцид «не обов'язково означає нагальне знищення нації», а, скоріше, передбачає «намір зображувати ним скоординований плян різних дій, скерованих на знищення суттєвих основ національних груп з ціллю анігіляції самих груп» [19]. Р. Сербин прокоментував дефініцію Р. Лемкіна та розглянув «Конвенцію про запобігання геноциду та покарання за нього», яка була ухвалена Генеральною Асамблеєю ООН 9 грудня 1948 р. Р. Сербин наводить формулювання геноциду у Конвенції та дає своє трактування такої ознаки цього злочину як «намір знищити». Вслід за Р. Лемкіним він пояснює, що «знищення» не означає виключно фізичної ліквідації якоїсь групи. Щодо «наміру», то хоч «уряди зазвичай не проголошують і не документують геноцидні плани за прикладом нацистів» [20], але, як слушно наголосив Р. Сербин, «...архіви зберегли численні закони, директиви та виступи високих радянських службовців, які яскраво свідчать про злочинні інтенції сталінської верхівки» [21]. На доказ свого твердження автор назвав закон «про 5 колосків» від 7 серпня 1932 р., розпорядження про вилучення усього зерна, включно з посівним, про «чорні дошки», блокаду УСРР і Кубані законом від 22 січня 1933 р., про хатні обшуки та конфіскацію усіх харчових запасів, а також відверті вислови членів Політбюро КП(б)У М. Хатаєвича і П. Постишева у 1933-1934 рр.

Крім того, пише Р. Сербин, Конвенція не вимагає інтенції тотального знищення групи та не вказує на потребу визначення мотивів чи причин, що спонукають геноцидира до його злочину, на чому спекулюють критики концепції геноциду. Достатньо самого такого вчинку. За Сербином, іншим ключовим елементом для визнання геноциду є визначення у Конвенції груп жертв: національні, етнічні, релігійні та расові, з яких перших дві харак-

терні для України. На думку вченого, не можна зводити геноцид в Україні лише до Голодомору: «Нищення голодом українських селян було лише частиною геноциду; геноцид був нищенням українців як національної та етнічної групи» [22]. Виходячи з положень Конвенції, як «національну групу» історик трактує не лише хліборобів, що складали три чверті населення УСРР, а й інтелігенцію, урядовців та інших жертв розстрілів, ув'язнень і депортацій, а як «етнічну» – українців Кубані й інших компактних місць їх проживання у РСФРР. Р. Сербин показав, що елементом такого етноциду був не лише терор голодом та асиміляція дітей розстріляних і засланих українців, а й скасування українізації: «Коли в середині грудня 1932 р. ЦК ВКП(б) заборонив публічне вживання української мови, то це була передача не лише дітей, але всього 8-мільйонного українського населення РСФРР з української етнічної групи, яку фактично ліквідувалося, до російської етнічної групи» [23].

На закінчення своєї статті канадський дослідник звернувся до визначення термінології подій 1932-1933 рр. Р. Сербин переконаний: «Правильний термін є Голодомор, який треба вживати не лише в сенсі «морення голодом», але як синонім «геноциду проти українців». В українській мові це слово треба писати з великої букви, як також і в англійській мові, додаючи до нього дефінітивний артикул «the» – "the Holodomor"» [24]. Згідно з уточненням професора у виступі на конференції, термін «Голодомор» придатний і для всього періоду нищення українців комуністичною системою у першій половині ХХ-го століття, як добре продуманої, стратегічно і тактично організованої, і надзвичайно жорстокої щодо методів втілення акції [25]. Як на нас, у такому разі варто розрізняти вживання цього терміну у вузькому сенсі, як це роблять більшість українських фахівців з історії голоду 1932-1933 рр., й у широкому – крізь «тоталітарну» призму бачення Р. Сербина, на яке теж треба зважати, враховуючи штучний характер голодувань 1921-1923 і 1946-1947 рр.

Зусиллями вченого розробка історії голоду в Україні також поповнювалася історичними джерелами. У розпал дискусії про Голодомор у Канаді за його редакцією вийшла збірка значущих статей, які стосувалися цієї проблеми. У ній, крім авторської праці, вміщено статті ще семи науковців [26].

Професор Сербин відомий у наукових колах також ґрунтовними дослідженнями голоду 1921-1923 років в Україні. Впорядкований

ним збірник документів «Голод 1921-1923 і українська преса в Канаді» містить 819 статей і повідомлень з цієї теми [27]. Книга є найбільшим за обсягом упорядкуванням періодичних джерел з історії голоду в Україні 1921-1923 років. Виходячи із системної оцінки радянського режиму, історик одним з перших у світовій історіографії провів паралелі між радянськими штучними людоморами 1921-1923 і 1932-1933 рр., назвавши перший з них «генеральною репетицією» Великого голоду початку 1930-х років. «Людина – не природа – була причиною першого масового голоду в радянській Україні. У зв'язку з цим, український голод 1921-1923 дуже відрізнявся від одночасного російського голоду, але був цілком подібним до українського голоду 1932-1933 рр.» [28]. Висновки історика певною мірою співвідносяться з періодизацією «війни більшовиків проти селян» (1917-1933 рр.), в якій відомі дослідники Голодомору А. Безансон (Франція) та А. Граціозі (Італія) виділяють, у різній інтерпретації, по 4 фази. Авторитет вченого у галузі радянської міжвоєнної історії визнаний у наукових колах, що засвідчують і запрошення йому до участі в енциклопедичних виданнях [29].

Канадський історик крім наукової праці, проводить велику організаційну та просвітницьку роботу. Зокрема, він опублікував фотографії подій голоду в Україні 1921-1923 рр., що зберігаються у фонді Міжнародної спілки допомоги дітям із кантонального архіву Женеви, та свої коментарі до них (газета «Кримська Світлиця», 12.03.2004). Вчений, який вважає, що знання про Голодомор – обов'язок кожної свідомої людини, – читає лекції, виступає на конференціях, дає інтерв'ю, скрізь намагаючись догукатися до світу із страшною та повчальною правдою про одну з найбільших трагедій в історії українського народу.

Таким чином, встановлено, що Р. Сербин виявив себе одним із перших історіографів проблеми Голодомору, який продемонстрував кваліфікований методологічний підхід та об'єктивну наукову позицію. Вчений першим серед українських науковців спростував вигадки фальсифікаторів історії голоду 1932-1933 рр. в Україні, що з'явилися друком на Заході у 80-х роках ХХ століття і пізніше.

Історик вніс значний вклад у розробку «геноцидної» версії Голодомору представниками «тоталітарної школи» радянологів Дж. Мейсом і Р. Конквестом і висунув гіпотезу про системне застосування комуністичним режимом засобу голоду у 1921-1923 рр. і

1932-1933 рр. з метою придушення опору владі «неблагонадійних» верств українства. Р.Сербину належить також розвиток ідей Р.Лемкіна та трактування Конвенції ООН про геноцид стосовно подій 1930-х років як серії злочинів сталінського режиму, які поєднували Голодомор з іншими елементами комуністичного геноциду України: нищенням її Церкви, інтелігенції, керівної верхівки, відчуженням дітей тощо.

Дослідження показує, що професійна та громадянська позиція професора Сербина – приклад боротьби цілісної та мужньої особистості за правду про голод в її трактуванні «тоталітарною школою», приклад невтомної наукової та просвітницької роботи з відродження історичної пам'яті народу й утвердження України у світі. Сукупний вклад вченого у розробку історії голоду 1932-1933 рр. в Україні й обґрунтування геноцидного характеру цієї трагедії виглядає найбільш вагомим серед українських дослідників зарубіжжя.

Подвижницька та багатогранна діяльність Романа Сербина у науковій і громадській царині, як і сама особистість видатного вченого української діаспори, не може бути вичерпана якоюсь статтею, а потребує монографічного комплексного та всебічного наукового дослідження із залученням методів історіографії, герменевтики, біографістики, просопографії й інших.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. Назарова К.В. Формування концепції голоду-геноциду в інтелектуальній культурі української діаспори (1960-1980-х рр.) / К.В. Назарова // Мандрівець (Тернопіль). – 2013. – № 2. – С. 41.
2. Conquest R. The Harvest of Sorrow: Soviet Collectivization and the Terror-famine / Robert Conquest. – Oxford University Press, 1986. – 400 p.
3. Coplon J. In Search of a Soviet Holocaust. A 55-Year-Old Famine Feeds the Right / Jeff Coplon // Village Voice. – 1988. – January 12.
4. Tottle D. Fraud, Famine and Fascism: The Ukrainian Genocide Myth from Hitler to Harvard / D. Tottle. – Toronto, 1987. – P. 92-96.
5. Serbyn R. The last stand of the ukrainian famine-genocide deniers [Електронний ресурс] / Roman Serbyn. – Режим доступу: <http://www.infoukes.com/history/famine/serbyn/>. – (Reprinted from «The Ukrainian Canadian». – Montreal: Kobzar Publishing Company Limited, 1989. – February. – P. 7-10, 14).
6. Himka J.-P. Holocaust and Holodomor / John Paul Himka [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pandia.ru/user/publ/17244-Holocaust_and_Holodomor_John_Paul_Himka
7. Химка І. Історія Кривавщини та ліки від «пам'яті» / Іван Химка [Електронний ресурс] // Критика. – Число 5-6 (163-164). – Травень 2011. – Режим доступу:

<http://m.krytyka.com/ua/articles/istoriya-kryvavshchyny-ta-lyky-vid-pamyati>

8. Химка І. Втручання: підважуючи міти української історії ХХ століття / Іван Химка [Електронний ресурс] // Критика. – Число 5 (175) травень 2012. – Режим доступу: <http://m.krytyka.com/ua/articles/vtruchannya-pidvazhuuyuchy-mity-ukrayinskoyi-istoriyi-xx-stolittya>
9. Сербин Р. Боротьба Івана Химки з «українськими мітами»: хибні методи / Роман Сербин // Критика. – 2012. – № 6. Червень. – С. 15-18.
10. Serbyn R. On the Ukrainian Genocide, Lemkin, and Himkian Dialectics [Електронний ресурс] / Roman Serbyn [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.academia.edu/1233026/>
11. Snyder T. Bloodlands: Europe Between Hitler and Stalin / Timothy Snyder. – New York: Basic Books, 2010. – 448 p.
12. Serbyn R. British Public Opinion and the Famine in Ukraine / Roman Serbyn // New Review: A Journal of East European History. – Vol 8. – № 3 (32). – Toronto, sept. 1968. – P. 89-101.
13. Le Livre Noir Du Communisme: Crimes, Terreur et Repression / S. Courtois, N. Werth, J.-L. Panne, A. Paczkowski, K. Bartosek, J.-L. Margolin. – Paris: Editions R. Laffont, 1997. – 848 p.
14. Сербин Р. Голодомор 1932-1933: проблема колективної пам'яті / Роман Сербин // За яку спадщину? – К.: [б. в.], 2002. – С. 96.
15. Сербин Р. Українська діаспора й Україна: за партнерські засади співпраці / Роман Сербин // За яку спадщину? – К.: [б. в.], 2002. – С. 103.
16. Сербин Р. Концепція злочину геноциду Рафаеля Лемкіна та його аналіз українського геноциду» / Роман Сербин // Рафаель Лемкін: радянський геноцид в Україні» [редактор Роман Сербин; упорядник Олеся Стасюк]. – К.: Майстерня книги, 2009. – 208 с.
17. Serbyn R. Lemkin on the Ukrainian Genocide [Lemkin on Genocide of Nations] / Roman Serbyn // Journal of International Criminal Justice. – № 7. – Oxford University Press, 2009. – P. 123.
18. Serbyn R. The Ukrainian Famine of 1932-1933 as Genocide in the light of the UN Convention of 1948 / Roman Serbyn // The Ukrainian Quarterly. – Vol LXII. – № 2. – 2006. – P. 181-204.
19. Lemkin R. Axis Rule in Occupied Europe: Laws of Occupation-Analysis of Government – Proposals for Redress Raphael Lemkin. – Washington: Carnegie Endowment for International Peace, 1944. – P. 80.
20. Kuper L. Genocide. Its Political Use in the Twentieth Century / Leo Kuper. – Penguin, 1981. – P. 35.
21. Сербин Р. Осмислення Голодомору у світлі конвенції ООН про геноцид / Роман Сербин // Архіви України. – 2008. – № 3-4 (261), травень-серпень. – С. 55.
22. Там само. – С. 57.
23. Там само. – С. 60.
24. Там само. – С. 61.
25. Соколик О. Питання досліджень української історичної правди: Науково-популярна конференція... у Торонто 6 квітня 2013 р. [Електронний ресурс] / Оксана Соколик. – Режим доступу: <http://ukrpohliad.org/ukrayintsi-v-sviti/py-tannya-doslidzen-ukrayins-koyi-istory-chnoyi-pravdy.html>
26. Famine in Ukraine 1932-1933 [eds. Serbyn Roman & Bohdan Krawchenko]. – Edmonton: Canadian Institute of Ukrainian Studies, University of Alberta, 1986. – 192 p.
27. Serbyn R. The Famine of 1921-1923 and the Ukrainian Press in Canada / Roman Serbyn. – Toronto: Ukrainian Canadian Research & Documentation Centre, 1995. – 700 p., bibliog, facsim.
28. Famine in Ukraine... – P. 15.
29. Serbyn R. Ukraine (Famine) / Roman Serbyn // Encyclopedia of Genocide and Crime Against Humanity, Macmillan Reference USA. 2005. – P. 155-161.

Гудзь Віктор Роман Сербин як представник тоталітарної школи історіографії Голодомору

Роман Сербин першим серед українських науковців спростував вигадки фальсифікаторів історії голоду 1932-1933 рр. в Україні, що з'явилися на Заході у 80-х роках ХХ ст. і пізніше. Історик вніс значний вклад у розробку «геноцидної» версії Голодомору представниками «тоталітарної школи» радянологів. Р.Сербину належить трактування Конвенції ООН про геноцид стосовно подій 1930-х років як серії злочинних дій сталінського режиму. Сукупний вклад вченого у розробку історії Голодомору та обґрунтування його геноцидного характеру є найбільш вагомим серед українських науковців зарубіжжя.

Ключові слова: історіографія Голодомору, Роман Сербин, українська діаспора, радянологія, тоталітарна школа,

геноцид

Гудзь Виктор Роман Сербин как представитель тоталитарной школы историографии Голодомора

Роман Сербин первым среди украинских ученых опроверг измышления фальсификаторов истории голода 1932-1933 гг. в Украине, появившиеся на Западе в 80-х годах XX в. и позже. Историк внес значительный вклад в разработку «геноцидной» версии Голодомора представителями «тоталитарной школы» советологов. Р. Сербину принадлежит трактовка Конвенции ООН о геноциде в отношении событий 1930-х годов как серии преступных действий сталинского режима. Совокупный вклад ученого в разработку истории голода 1932-1933 гг. в Украине и обоснование геноцидного характера трагедии является наиболее весомым среди украинских ученых зарубежья.

Ключевые слова: историография Голодомора, Роман Сербин, украинская диаспора, советологии, тоталитарная школа, геноцид

Gudz Victor Roman Serbyn as a represent of the totalitarian school of the Holodomors historiography

Roman Serbyn proved himself as a consistent researcher problem of the Holodomor, which showed a qualified methodological approach and objective scientific position. The scientist was first among Ukrainian scholars who refuted fabrications of the falsifiers of history famine 1932-1933 on Ukraine, which appeared in the West in the 80s of the twentieth century and later. The historian made a significant contribution to the development of a «genocidal» version of famine by the «totalitarian school» Sovietologists James Mace and Robert Conquest. He hypothesized the systematic application communist regime of the tool famine in 1921-1923 and 1932-1933 for suppress of the resistance «unreliable» Ukrainians layers. R. Serbyn also has development ideas by Raphael Lemkin and interpreted the events of 30 years of XX century aggordingly to of the Convention on genocide as a series of criminal actions of the Stalin's regime. Famine combined with other elements of the communist genocide on Ukraine, its destruction of the Church, intellectuals and the ruling elite, the estrangement of children and so on. All the way of Serbyn's life – an example of coherent and courageous struggle of the individual for the truth about the famine in its interpretation of «totalitarian school», an example of tireless research and educational work on the revival of the historical memory of the Ukrainian people and the strengthening of Ukraine in the world. The total contribution of the scientist to the development history of the famine of 1932-1933 on Ukraine and substantiation evidence genocidal nature of this tragedy is the most important among Ukrainian researchers abroad. Roman Serbyn believes that knowledge about the Holodomor – the duty of every conscious person. He lectures, speaking at conferences, giving interviews, trying bring up to the world terrible and instructive truth about one of the greatest tragedies in the history of the Ukrainian people.

Keywords: historiography of the Holodomor, Roman Serbyn, Ukrainian Diaspora, Sovietology, totalitarian school, genocide

Рецензенти:

Казьмирчук Г.Д., д.і.н., професор

Шитюк М.М., д.і.н., професор

Надійшла до редакції 11.10.2016 р.